

Beredskapsbemanningen ble fastsatt til - (jfr. **vedlegg 20**).

19 befal - 101 menige.

Den første beredskapskontingent på Grøtavær fort var kont. 6404. Denne besto av 70 mannskaper som møtte på fortet 6/7-1964. For denne kontingenten ble det satt opp en midlertidig romdisponeringsplan - (jfr. **vedlegg 21**).

Grøtavær fort inngikk i mobiliseringsoppsetningene allerede fra det ble overtatt i 1964.

I følge SOKs planer skulle fortene Skrolsvik og Grøtavær holdes beredskapsoppsett i størst mulig utstrekning.

En av de begrensende faktorer var tilgjengeligheten av befal. HSD fant det nødvendig å regulere befalets tjeneste på utefortene for å unngå å miste den befalsstamme som avsnittet på dette tidspunkt hadde til rådighet.

Det ble derfor satt opp en plan for rullering av personellet mellom utefortene og tjeneste på Trondenes/Stangnes - (jfr. **vedlegg 22**) for hver kontingent. I denne planen inngikk også behovet for mobiliseringsrettet utdanning av mannskapene.

Kravet til stående beredskap på dette tidspunktet var gitt i skriv fra SKN av 26/7-62 som for de utpekte beredskapsfortene innebar at -

Kommandoplass og 2 kanoner skal kunne bemannes innen 3 timer etter at avdelingen har mottatt ordre.

Etter at den stående fortsorganisasjonen på Trondenes og den ene av de tre beredskapsavdelingene ble oppløst i 1968 samt at de nye enhetsbyggene var etablert på fortene Grøtavær og Skrolsvik, ble disse fortene pålagt kontinuerlig beredskap.

Forsvarssjefens krav til den stående beredskap fastsatte at
50% av fortets stridsmidler skal kunne bemannes innen 1/2 time etter at fortet er varslet.

Dette innebar kontinuerlig tilstedeværelse på fortet for minst 50% av beredskapsstyrken.

Utdanningsmålsettingene og krav til effektiv utnyttelse av tjenestetiden gjorde det nødvendig at også den andre halvdel av beredskapsstyrken var i tjeneste på fortet - unntatt under avvikling av de faste permisjonene.

5.4.Uro i beredskapsavdelingen.

"Grøtavær-saken 1971."

Forlegningsforholdene.

Fjellforlegningen på Grøtavær fort var bygget som stridsforlegning og var som sådan utmerket. Fra soldatenes side var det missnøye med å bo 9 måneder i fjellet og de fremmet gjennom tillitsmannsapparatet konkrete klager over forholdene.

Klagene gikk i hovedsak ut på:

For lav luftfuktighet i anlegget. Målinger viste en luftfuktighet på ca. 30% mens kravet til tilfredsstillende luftfuktighet iht. forskriftene skulle være mellom 55-75%, dessuten var det svært sjenerende støy fra ventilasjonsanlegget.

For mange mann på hvert rom. Opptil 15 mann på hvert rom i 3 køyehøyder kunne forekomme.

Dårlige sanitærforhold - 20 mann på hvert toalett, 10 håndvasker i hele fjellforlegningen.

Elendige kjøkkenforhold.

Sommeren 1971 valgte soldatene legge ned sine verv fra 8/6-71 og gå ut i media for å gjøre folkeopinionen kjent med de utilfredsstillende forholdene.

Årsaken til denne beslutningen var i følge soldatene at -

Anlegget ikke tilfredsstilte kravene i Forsvarets egne instruksjoner til forlegningsforhold for soldater.

Soldatenes krav om utbedringer var fremmet gjennom tillitsmannsapparatet og fikk støtte fra så vel fortets ledelse som sjøforsvarsavsnittets ledelse, men som av budsjettmessige årsaker lite hadde å stille opp med.

De dårlige forholdene i fjellforlegningen var påpekt under generalmønstringen av fortet, og at forbedringer burde gjøres snarest.

En inspektør ved Harstad helseråd hadde uttalt overfor allmannamøtets kontaktmenn at de dårlige forholdene i anlegget var direkte ulovlige.

Soldatene ble på allmannamøte 13/7-71 enige om å flytte ut av fjellforlegningen innen 10/8-71 og fremsatte krav om at det ble reist en teltleir som alternativ forlegning.

Soldatene uttalte videre -

Selvfølgelig er vi klar over at ikke alle våre krav kan bli innvilget innen 10/8, men fra og med denne dato vil vi komme til kontinuerlig å vurdere hvorvidt tempoet i saksbehandlingen er slik at de nevnte, og ytterligere tiltak fra vår side gjøres unødvendige.

En rapport om saken ble sendt tjenestevei fra HSA og til Forsvarsdepartementet.

Sjefen for SKN uttalte i et avisanlegg 22/7-71 at -

På mange måter anser han soldatenes krav som berettiget.

Strengt tatt kan ikke forholdene i fjellforlegningen sies å være tilfredsstillende i forhold til helseforskriftene.

Kravet fra Grøtavær fort vil også føre med seg krav fra andre som bor like dårlig.

Admiralen regnet med at det ville bli foretatt forbedringer av forlegningsforholdene ganske snart, men kanskje ikke innen 10/8.

Det er vårt primære ønskemål å bygge forlegningsbrakker utenfor fjellet, men hittil har våre ønsker ikke vunnet gehør og blitt prioritert.

Sjefen for HSA uttalte i et avisintervju 23/7-71:

Bygging av kaserne utenfor fjellanlegget på Grøtavær fort er den eneste permanente løsning som kan gjøre forlegningsforholdene på fortet tilfredsstillende.

Dette vil koste atskillig, og er et bevilgningsspørsmål som må avgjøres på høyere plan.

Han uttalte at en teltleir ville bli reist utenfor fjellet innen 10/8-71.

Teltene på Grøtavær fort ble forberedt og klargjort for reising innen 10/8. Samtidig ble det arbeidet med å imøtekomme de av soldatenes krav som det på lokalt hold fantes ressurser til.

Sjefen for Sjøforsvaret bestemte i 1971 at halvparten av beredskapsavdelingene på fortene Grøtavær og Skrolsvik skulle forlegges på Trondenes med ombytte hver 14 dag.

13/8-71 hadde soldatene på Grøtavær fort allmannamøte og drøftet utviklingen i saken.

I et avisinserat uttalte de bl.a.:

Soldatene ved Grøtavær fort vil ikke flytte i telt foreløpig. Endel av de krav som allmannamøtet fremsatte tidligere i sommer er imøtekommet.

Sjefen for HSA var tirsdag på Grøtavær fort og orienterte soldatene om hvilke tiltak som ville ble truffet.

Endel mindre krav, som flere leselamper, bedre vaskeforhold e.t.c. imøtekommes straks, og dessuten innføres en turnusordning som medfører at endel av styrken ved fortet hver 14. dag forlegges til et mer sentralt sted.

Soldatene fant at Forsvaret til en viss grad imøtekom kravene.

Justering av beredskapskravene.

På grunn av trivselsproblemene, med påfølgende uro blant mannskapene foretok FSJ i skriv av 15/8-72 en justering av beredskaps og øvingsmønsteret for beredskapsavdelingene.

Justering gikk i hovedsak ut på at -

Skillet mellom beredskapsfort og mobbfort oppheves.

ØKN avgjør hvilke fort som til enhver tid skal være oppsatt eller utpekt som stridsanlegg for besetningen.

Det gjøres ingen endringer i kravet om at 50 % av styrken til enhver tid skal kunne melde seg tilbake til avdelingen innen 30 min. etter at ordre om tilbakekalling er gitt.

Justeringen innebar en viss mulighet for HSA til å unngå de problemene som 9 måneders forlegning på Grøtavær og Skrolsvik innebar i og med at andre etablissementer i HSA kunne nyttes etter at kontingentene hadde fått en forsert utdanning på stridsanleggene.

Forholdene på fortet roet seg inntil videre med de tiltak som ble iverksatt.

Det viktigste tiltaket var nok at fortets beredskapsstyrke ble delt i to med en halvdel på Grøtavær fort og den andre halvdel på Trondenes med skifte annenhver uke.

Denne ordningen førte etter en tid til generelt missnøye både blant befall og menige og gikk sterkt ut over effektiviteten både med hensyn til beredskap og utdanning.

Det ble derfor iverksatt en tillempning slik at hele beredskapsstyrken ved ankomst fra rekruttskolen ble overført til fortet for en øvingsperiode på 4-6 uker under utfredsstillende forlegningsforhold.

Etter denne periode ble styrken redusert til 72 mannskaper som tilfredsstilte Hygieneinstruksens krav til kjøplasser i fjellforlegningen. Den "avskallede" del av styrken ble forlagt på Trondenes og inngikk i stasjonsavdelingen grunnet generell mangel på personell.

Dette førte til underbemanning på Grøtavær fort, noe som gikk ut over øvelsesvirksomheten og samtidig svekket beredskapen. Dette ble påpekt av Forsvarets overkommando som ba HSA holde mannskapene samlet en lengre periode på fortet

(oppsettingsperioden) og at de mannskaper som etter den perioden ble avgitt til Trondenes, ble øvet og øremerket for beredskapsoppdrag på Grøtavær fort.

Ny Grøtavær-sak i 1976.

Kravet fra FO om øket tilstedeværelse på fortet medførte på nytt uro blant mannskapene.

9/1-76 trakk samtlige tillitsmenn seg fra sine verv.

7/2-76 sendte soldatene et leserinnlegg til endel aviser om forlegningsforholdene på fortet.

Ankepunktene var i hovedsak de samme som i 1971.

Sjefen for HSA tilbakeviste endel av ankepunktene, men uttalte også:

Anlegget på Grøtavær er en god stridsforlegning, men som fredsforlegning ligger den langt under det som man kan vente i dag.

Det foreligger nå konkrete planer om en annen tjeneste- og øvelsesordning. I disse inngår også oppføring av nye forlegninger.

Mannskapene var ikke enig i Sjefen for HSA's reaksjon på leserinnlegget og fastholdt sine krav i et leserinnlegg 16/2-76. De mente bl.a. at sjefen for HSA avfeiet helse- og hygieneforskriftene for Forsvaret ved å betrakte fjellanlegget som en stridsforlegning, og kom med følgende spørsmålsstilling:

Blir forholdene for oss bedre om man kaller anlegget en stridsforlegning eller en fredsforlegning? Og er helse- og hygieneforskriftene skrevet for moro skyld?

Sjefen for HSA besvarte dette i et avisintervju av 18/2-76. Det ble her orientert om at Sjef HSA hadde skrevet til Grøtavær fort og bedt om at det ble kunngjort for mannskapene at han ikke ønsket å kommentere soldatenes krav, og anførte videre:

I mitt brev til fortet har jeg også pekt på at dersom mannskapene har noe å fare med som de ikke kan komme noen vei med lokalt, så har vi en institusjon som heter ombudsmannen for Forsvaret.

Jeg mener mannskapene er bedre tjent med å henvende seg til ombudsmannen enn det avvisskriverier kan føre til. -

At mannskapene vil få det bedre med tiden er det vel ikke tvil om. Men det vil selvsagt hjelpe de nåværende mannskaper lite.

I Mannskapsavisa av 15/3-1976 har sekretariatet i landsutvalget for tillitsmann kommentert Grøtavær-saken:

For en tid tilbake la tillitsmennene på Grøtavær fort ned sine verv i protest mot bl.a. de sanitære forholdene i leiren. Sekretariatet har sett på saken uten å fatte noe vedtak da vi kjenner for lite til detaljene. Forøvrig vil vi avvente til Ombudsmannen har vurdert forholdet.

Det vi imidlertid synes er noe merkelig er hvorfor vi ikke ble kontaktet før tillitsmennene tok sin endelige avgjørelse. Vanlig praksis i slike saker er at landsutvalget blir informert av tillitsmennene selv.

I 1976 ble HSD tildelt Kr.100.000,- til ekstraordinære oppussingsarbeider på Grøtavær fort.

Midlene ble i hovedsak nyttet til:

- Modernisering av begge vaske- og toalettrommene.
- Nye dører (15 stk).
- Full oppussing av forlegningsrommene.

Utbygging på fortene - eller sentralt øvingssenter.

Den fremtidige løsningen av trivselsproblemene for beredskapsavdelingene på de to utefortene lå enten i å bygge ut bedre etablissementer på fortene, eller å bygge et sentralt øvingssenter på Trondenes.

Allerede i 1971 utarbeidet HSD en komplett etablissementsplan for fortet. Planen omfattet en fullstendig oppgradering av fortet, både med hensyn til fredsmessig beredskapstjeneste men også utbedringer for å sette fortet i bedre krigsmessig stand.

HSD foretok en grundig analyse av behovene i forhold til eksisterende etablissementer, og satte opp i alt 14 prioriterte tiltak. De høyst prioriterte tiltak var:

- Mannskapskaserne for 100 mann.
- Kjøkken og spisesal.
- Forbrukslager/mobiliseringslager - 250 m².
- Vakt- og arrestlokale.
- Verksted/undervisningsbygg.
- Gymnastikksal.

Tilsvarende etablissementsplan ble utarbeidet også for Skrolsvik fort.

I vurderingen om utbyggingsmodell fant man det mest rasjonelt å beholde fortene som rene stridsanlegg uten å bygge nye fredsmessige etablissementer.

Planleggingen av et tidsmessig øvingssenter på Trondenes startet derfor tidlig på 1970 tallet.

Dette utviklet seg til å bli et stort prosjekt som det ville ta tid til å gjennomføre.

På et planleggingsmøte på Trondenes 15/9-1977 uttalte prosjektlederen bl.a.:

Det er en forutsetning for prosjekteringen at man skal være så langt kommet at de første byggearbeidene kan iverksettes fra 1979.

Av budsjettmessige årsaker oppstod det forsinkelser og Grøtavær fort fikk i praksis liten glede av øvingssenteret. Utbyggingen av Meløyvær fort foregikk omtrent samtidig med byggingen av øvingssenteret. Det lå i planene at når dette fortet var ferdig skulle Grøtavær fort gå over til mobiliseringsstatus. Den kasernen på Trondenes øvingssenter som var øremerket for Grøtavær fort ble derfor aldri bygget.

Endringer av kravene til beredskap.

I skriv av 31/8-81 forelå Forsvarssjefens nye minimumskrav til beredskap i Forsvaret.

På grunnlag av disse utga FKN sitt direktiv for beredskap ved Sjøforsvarets avdelinger i Nord-Norge.

Lokal iverksetting av FKN's direktiv samt bestemmelser om tilpasning til direktivet for beredskapsfortene ble gitt av sjef HSD 1/12-81.

For beredskapsfortene innebar FSJ minimumskrav til beredskap at:

50 % av bemanningsstyrken (befal og mannskaper) skal kunne møte ved sitt fort/stasjon innen 4 timer etter at fortet var varslet.

I det nye direktivet ble ØKN/ØKS delegert myndighet til å skjerpe beredskapen i en 12 timers periode.

De nye beredskapskravene førte til noe større bevegelsesfrihet for personellet på fortene.

I praksis ble dette ordnet slik at personell på 4 timers beredskap fikk bevege seg i en utvidet sone hvor det var fastlagt varslingsrutiner.

Tjenesten ved det kommende øvingssenteret på Trondenes ville også dekkes av de nye beredskapsbestemmelsene.